

Uusi vammaispalvelulaki Toimeenpanokoulutus 25.5.2023

Kouluttajat

**Anni Ritari, Sirkka Sivula ja Kaarina Tuokko
Sosiaali- ja terveysministeriö**

Lain tausta ja tarkoitus

25.5.2023

Kokonaan uusi vammaispalvelulaki

- Kaikki vammaispalvelut järjestetään vammaispalvelulain perusteella eri tavoin vammaisille henkilöille, mukaan lukien hengityshalvauspotilaat
- Lähes kaikkiin palveluihin subjektiivinen oikeus myöntämisedellytysten täytyessä
- Tavoitteena turvata sisällöltään ja toteuttamistavaltaan yksilöllisen tarpeen mukaiset palvelut, oikeus ei perustu diagnoosiin
- Vammaisen henkilön perheellä mahdollisuus saada palveluita (viittomakielen opetus ja kommunikaatio-ohjaus, valmennus elämän muutostilanteissa, lyhytaikainen huolenpito)
- Palvelut säilyvät pääosin maksuttomina

- **Kaikki sosiaalihuollon palvelut järjestetään vammaispalvelulain perusteella myös erityishuollon tarpeessa oleville.**
 - Silloinkin, kun joudutaan käyttämään rajoitustoimenpiteitä, tehdään vammaispalvelulain mukainen päätös asumisen tuesta ja tarvittaessa moniammatillisesta tuesta vammaispalvelulain mukaisesti.
- **Kehitysvammalain perusteella tehdään päätös**
 - erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta,
 - rajoitustoimenpiteiden käyttämisestä tai
 - tahdosta riippumattomasta erityishuollosta.
- Päätöksen tekee **päätöksiä tekevä moniammatillinen asiantuntijaryhmä**
 - Jäseninä on vähintään 3 hyvinvointialueen **viranhaltijaa**.
 - Oltava lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus.

Keskeinen lainvalmisteluaineisto

Hallituksen esitys (HE 191/2022 vp)

- Pykälät ovat muuttuneet paljon.
 - Suurin osa palvelupykälää koskevista muutoksista vain pykälien tarkennusta.
- Keskeiset perustelut edelleen hyödynnettävissä siltä osin, kun pykälissä ei ole tapahtunut asiallisia muutoksia.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö (STVM 52/2022 vp)

- Valiokunnan lakiin tekemät muutokset perusteluineen.

Eduskunnan vastaus (EV 328/2022 vp)

- Eduskunnan hyväksymät lait (sisällöltään StVM:n mietinnön mukaiset).

Eduskunta.fi (kirjoita etusivun hakulaatikkoon HE 191/2022 vp – pääset asian käsittelytietoihin)

Lain tarkoitus (1 §)

Vammaispalvelulain tarkoituksena on

- toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä
- tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeutta
- turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Lain tarkoitus ohjaa lain soveltamista

- "Tarkoitussäännös **ohjaa lain toimeenpanoa** sekä palveluita koskevien säännösten tulkintaa ja soveltamista myös yksittäisten päätösten tasolla.
- Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lain tarkoitus tulee aina ottaa huomioon palveluiden suunnittelu- ja päätöksentekoprosessissa.
- Lain tarkoitus ohjaa myös palveluiden tuottamis- ja toteuttamistavan valinnassa." (HE 191/2022 s.151)

Yhdenvertaisuus ja itsemääräämisoikeus

“Vammaisen henkilön **yhdenvertaisuutta** tulee tarkastella sekä suhteessa vammattomiin että suhteessa muihin vammaisiin henkilöihin” (HE s. 152)

“**Itsemääräämisoikeus** on yksi vammaissopimuksen 3 artiklassa mainituista sopimuksen kantavista periaatteista.

- Se edellyttää, että vammaisen henkilön oma tahto ja mielipide selvitetään ja otetaan huomioon asiakasprosessin kaikissa vaiheissa, myös palveluiden toteuttamistavan valinnassa ja palveluiden toteutumisen seurannassa.
- Itsemääräämisoikeuteen kuuluu vapaus tehdä omat valintansa.
- Osallisuus ei voi toteutua ilman itsemääräämisoikeutta.” (HE s.154)

Itsenäinen elämä

”Itsenäinen elämä voi tarkoittaa elämää, jossa henkilö tekee asioita **omatoimisesti** itse ilman ulkopuolista apua, tukea tai ohjausta.

Itsenäinen elämä voi tarkoittaa myös elämää, jossa henkilö toimii **avustettuna tai tuettuna** palveluiden avulla.

Vammaisen henkilön **omien toiveiden ja tavoitteiden** tulisi mahdollisimman pitkälle ohjata toimintaa. Niiden ilmaisemiseen olisi tarvittaessa annettava tukea.” (HE s. 153)

Soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

25.5.2023

Soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön 2 § Vammaisen henkilön määritelmä 1/9

Lakia sovelletaan henkilöön (vammainen henkilö), jonka:

- 1) vamman tai sairauden aiheuttama fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen, sosiaalinen tai aisteihin liittyvä **toimintarajoite on pitkäaikainen tai pysyvä**
- 2) vamma tai sairaus **yhdessä** yhteiskunnassa esiintyvien **esteiden kanssa** estää osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa
- 3) itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää **välttämättä** tämän lain mukaisia palveluita.

Lain soveltamisen edellytyksenä on, että vammainen henkilö täyttää **kaikki kohdissa 1-3 mainitut** vammaisen henkilön edellytykset.

Vammaisen henkilön käsite tarkoittaa laissa **aina** soveltamisalapykälässä määriteltä vammaista henkilöä.

Määritelmän sisältämiä asioita ei ole kirjoitettu jokaiseen palveluita koskevaan pykälään erikseen.
(HE s. 157)

Soveltamisalan kohta 1

Pitkäaikainen tai pysyvä toimintarajoite

2/9

Vamman tai sairauden aiheuttama **fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen, sosiaalinen tai aisteihin liittyvä toimintarajoite** on **pitkäaikainen tai pysyvä**

- Oikeus palvelun saamiseen ei perustu diagnoosiin, vaan
 - vamman yhdessä yhteiskunnallisten esteiden kanssa aiheuttamaan toimintarajoitteeseen ja siitä johtuvaan avun tai tuen tarpeeseen. (HE s. 157)
 - Luettelo eri toimintarajoitteista korostaa sitä, että kyseessä on uusi laki, jota sovelletaan eri tavoin vammaisiin henkilöihin
- Toimintarajoitteen pitkäaikaisuutta arvioitaisiin kuten nykyisinkin
 - Lähtökohtana vähintään vuoden kestävä toimintarajoite, ei tilapäinen esim. leikkauksen jälkitila
 - Kuitenkin nopeasti etenevissä parantumattomissa sairauksissa palvelut tulee myöntää ilman viivettä, kuten nykyisinkin.

Soveltamisalan kohta 2

Vammaisuuden sosiaalinen malli

3/9

Vamma tai sairaus **yhdessä yhteiskunnassa esiintyvien esteiden kanssa** estää osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

- Vamman aiheuttamaan toimintarajoitteeseen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset esteet
 - Esteet voivat olla fyysisiä, saavutettavuuteen tai asenteisiin liittyviä
 - Tämä otettava huomioon yksilöllistä avun ja tuen tarvetta arvioitaessa
 - Vammaisuuden sosiaalinen malli kuten YK:n vammaissopimuksessa

Soveltamisalan kohta 3

Välttämättömyys

4/9

Itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää **välttämättä** tämän lain mukaisia palveluita.

- "Välttämättömyyden edellytys täyttyy, jos vammaisen henkilö ei saa
 - yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia
 - itsenäisen elämän, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumisen edellytyksenä olevia palveluita
 - sosiaalihuoltolain tai muiden yleislakien perusteella." (HE s. 162)
- "Apu tai tuki on välttämätöntä,
 - jos henkilö ei ilman sitä kykene suoriutumaan kulloinkin kyseessä olevasta toiminnosta."
- "Apu tai tuki on arvioitava välttämättömäksi myös,
 - jos henkilön terveys tai turvallisuus vaarantuisi ilman apua tai tukea."

Mitä tarkoittaa toissijainen erityislaki?

5/9

- Vammaispalvelulain perusteella järjestetään
 - vammaisen henkilön
 - tavanomaisessa elämässä tarvitsemia
 - erityispalveluita
- Edellytys erityispalveluiden järjestämiselle
 - vammaisen henkilö ei saa
 - yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluita
 - muun lain perusteella
 - sosiaalihuolto-, terveydenhuolto-, varhaiskasvatus- ja perusopetuslaki

Soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön 6/9

- "Koska pelkkä diagnoosi tai vamman vaikeusaste ei kerro vamman aiheuttamasta toimintakyvyn heikentymisestä tai avun ja tuen tarpeesta, ehdotetun lain **lähtökohtana** määriteltäessä vammaisen henkilön oikeutta saada palvelua on henkilön **yksilöllinen avun ja tuen tarve.**" (HE s. 156)
- Kaikkien toimintarajoitteiden osalta tulee **yhdenvertaisesti arvioida** yksilöllisen avun, tuen ja huolenpidon tarve, yleisten palveluiden sopivuus ja oikeus saada tämän lain perusteella palveluita. (HE s. 157)
- "Henkilön palvelutarve arvioitaisiin aina yksilöllisesti ja päätös sovellettavasta laista tehtäisiin **kokonaisharkinnan perusteella.**
 - **Tarkoitus ei ole, että yksittäinen syy,** kuten vammaispalveluiden maksuttomuus, **vaikuttaisi ratkaisevasti** muiden lakien mukaisten palveluiden sopivuuden arviointiin."

Soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Tavanomainen elämä

7/9

- "Tavanomaisen elämän sisältöä tulisi arvioida suhteessa lain tarkoituspykälään."
 - "Yhteiskunnassa hyväksytyt arvot ja toimintatavat määrittäisivät yhdessä yhdenvertaisuuden, itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutumisen tavoitteen kanssa tavanomaisen elämän sisältöä."
 - "Omaa elämää koskeva päätöksenteko sekä yhdenvertainen osallisuus yhteiskuntaan kuuluvat olennaisena osana tavanomaiseen elämään."
- "Tavanomaisen elämän käsitettä olisi arvioitava laaja-alaisesti, jotta se kattaisi ihmisten monimuotoiset elämäntilanteet ja yksilölliset tarpeet ja jotta palvelupäätökset vastaisivat lain tarkoitusta."
 - "Tavanomaiseen elämään kuuluvia toimintoja olisivat esimerkiksi
 - itsestä, perheestä ja kodista huolehtiminen,
 - liikkuminen,
 - opiskelu, työ ja muu osallistuminen yhteiskuntaan,
 - vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa sekä
 - sosiaalinen elämä ja vapaa-ajan vietto tai loma-ajan toiminta."

Soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Tavanomainen elämä

8/9

- Tavanomaisen elämän toimintoja verrattaisiin vammattomien samaan ikäryhmään kuuluvien ja samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien henkilöiden toimintoihin.
- Hyvinvointialueella ei olisi velvollisuutta järjestää ehdotetun lain mukaisia palveluita, jos
 - tilanne poikkeaisi merkittävästi vertailuryhmän tasosta,
 - eivätkä palveluista aiheutuvat kustannukset olisi
 - toiminnan tavoite,
 - merkitys vammaiselle henkilölle ja
 - tilanteen kokonaisarvio huomioon ottaen kohtuullisia.
- Tällaisia tilanteita voisivat olla esimerkiksi
 - taajaan toistuvat tai poikkeuksellisen pitkät ja kalliit ulkomaanmatkat ja niille tarvittavat palvelut tai
 - muu vastaava tilanne, joka eroaisi merkittävästi siitä, mitä tavanomaiseen elämään yleisesti arvioidaan kuuluvan.
- Arvioinnissa olisi kuitenkin aina otettava huomioon myös
 - vammaisen henkilön yksilöllinen elämäntilanne ja se,
 - mikä yksittäistapauksessa on henkilölle tavanomaista elämää. (HE s. 163-164)

Soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Erityispalvelut täydentävät yleispalveluita 9/9

- Yleispalvelut tulee järjestää niin, että vammaiset henkilöt voivat käyttää niitä.
 - Huomioon esteettömyys ja saavutettavuus
- Vammaispalveluilla tulee täydentää yleispalveluita
 - kuten esimerkiksi sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain, varhaiskasvatuslain ja perusopetuslain mukaisia palveluita.
- Tarkoitus on, että ei jäisi väliinputoajia, jotka eivät saisi palveluita minkään lain nojalla.
- Toimiva palvelukokonaisuus edellyttää eri toimijoiden välistä yhteistyötä. (monialainen yhteistyö, SHL 41 §)

Asiakasprosessin muutokset

25.5.2023

Vammaisen henkilön osallisuuden tukeminen asiakasprosessissa (3 §)

Uuden vammaispalvelulain 3 §:ssä säädetään osallisuuden tukemisesta asiakasprosessissa

- Sisältää viittauksia yhdessä vammaispalvelulain kanssa sovellettaviin tärkeisiin lakeihin

Säännös korostaa vammaisen henkilön mukana olemisen ja aidon vaikutusmahdollisuuden tärkeyttä asiakasprosessin kaikissa vaiheissa

- Palvelutarpeen arviointi ja palveluiden suunnittelu, mutta myös palveluiden toteuttaminen ja seuranta
- Itsemääräämisoikeuden pitää toteutua myös niillä henkilöillä, joiden on erityisen vaikeaa ilmaista tahtonsa ja tarpeensa

Osallisuuden tukeminen asiakasprosessissa

- Vammaisen **lapsen osallisuuden tukemiseen** asiakasprosessissa on kiinnitettävä erityistä huomiota
- Osallisuutta on tuettava vammaisen henkilön toimintakyvyn, iän ja kehitysvaiheen sekä elämäntilanteen edellyttämällä tavalla
- **Tuki tiedon saannissa** sekä oman **mielipiteen muodostamisessa** ja ilmaisemisessa
- Oikeus käyttää **viittomakieltä tai soveltuvaa kommunikointikeinoa**
- Oikeus käyttää suomen, ruotsin ja saamen kieltä, tulkkauspalvelu: järjestämislain 5 § sekä kielilaki

Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma (4 §)

Vammaisen henkilön palvelutarpeen arviointi tehdään sosiaalihuoltolain ja sitä täydentävän uuden vammaispalvelulain säännösten mukaisesti

- 4 §:ssä viittaukset SHL keskeisiin pykäliin (palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma, omatyöntekijä, läheisverkoston kartoittaminen, viranomaisen vastuu huolehtia siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista)

Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä vastaa aina **virkasuhteessa** oleva sosiaalihuollon ammattihenkilö

- SHL: Erityistä tukea tarvitsevan vammaisen asiakkaan ja lapsen tuen tarpeen arvioi virkasuhteinen sosiaalityöntekijä

Jos vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden toteutuminen edellyttää erityisiä toimenpiteitä, ne on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

Sosiaalihuoltolain palvelutarpeen arviointia (36 §) ja asiakassuunnitelmaa (39 §) koskevat muutokset

- **Palvelutarpeen arvioinnin** tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, asiakkaan omainen tai läheinen tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan hyvinvointialueen viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos: [--] henkilö on vammaispalvelulaissa tarkoitettu vammaisen henkilö
- Kun arvioidaan henkilön toimintakykyä ja palvelutarvetta erilaisissa toimintaympäristöissä, on otettava huomioon henkilön terveydentila, elämäntilanne ja elinolosuhteet sekä niissä tapahtuvat muutokset → koskee kaikkia asiakasryhmiä
- Vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota (lasten ja nuorten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden ohella).
- **Asiakassuunnitelma** sisältää asiakkaan palvelutarpeen edellyttämässä laajuudessa:
 - 10) selvityksen asiakkaan elämäntilanteen ja toimintaympäristön vaikutuksesta toimintakykyyn;
 - 11) asiakkaan ehdotuksen sellaisesta palveluiden tuottamis- ja toteuttamistavasta, jolla voidaan parhaiten vastata hänen tarpeisiinsa.

Päätöksenteko ja palveluiden toteuttaminen (5 §)

1/3

- Palveluita koskevasta päätöksenteosta ja päätösten toimeenpanosta säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014; SHL) 45 ja 46 §:ssä
 - SHL 45 §:n muutos: jos asiakassuunnitelmaan kirjatusta sosiaalipalvelujen kokonaisuudesta poiketaan, poikkeaminen on perusteltava päätöksessä
- Virkasuhteessa olevan sosiaalihuollon ammattihenkilön tulee aina tehdä vammaisen henkilön palveluita koskevat päätökset.
- Vammaisen henkilön palveluita koskevat vammaispalvelulain mukaiset päätökset on tehtävä siten, että ne ovat voimassa toistaiseksi, ellei henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellytä määräaikaista päätöstä.
 - Palveluiden jatkuvuuden turvaamisesta säädetään lisäksi sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentissa.

Päätöksenteko ja palveluiden toteuttaminen (5 §)

2/3

- Palvelut on toteutettava sisällöltään, laadultaan, määrältään ja tuottamistavaltaan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaisina.
 - Asiakkaan oikeudesta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon säädetään sosiaalihuoltolain 30 §:ssä ja sosiaalihuollon asiakaslain 4 §:ssä.
- Palveluiden järjestäjän on huolehdittava, että vammaisen henkilön eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat vammaispalvelulain tarkoitusta toteuttavan yhtenäisen kokonaisuuden.
- Vammaisen henkilön perheelle järjestettävien palveluiden tarkoituksena on tukea vammaisen henkilön toimintakykyä ja hyvinvointia sekä täydentää vammaisen henkilön palvelukokonaisuutta.
 - Perheelle järjestettävät palvelut sisällytetään osaksi vammaisen henkilön palvelukokonaisuutta.

Päätöksenteko ja palveluiden toteuttaminen (5 §)

3/3

- Sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain 4 ja 5 §:ssä säädetään asiakkaan ja lapsen edusta, vammaisen henkilön palveluiden toteuttamisessa on otettava huomioon:
 - vammaisen henkilön käyttämä kieli,
 - kommunikointitapa,
 - kulttuuritausta,
 - mielipide sekä
 - osallisuus ja toimintamahdollisuudet omassa toimintaympäristössä,
 - lisäksi on otettava huomioon lapsen tai nuoren ikä ja kehitysvaihe.
- Palvelut on toteutettava siten, että ne turvaavat vammaisen henkilön hyvinvoinnin ja kehityksen tukien hänen voimavarojaan ja vahvuuksiaan.

Lakiin sisältyvät vammaispalvelut

25.5.2023

Vammaispalvelut

Subjektiiiviset oikeudet

- 1) Valmennus
- 2) Henkilökohtainen apu
- 3) Erityinen osallisuuden tuki
- 4) Tuettu päätöksenteko
- 5) Vaativa moniammatillinen tuki
- 6) Asumisen tuki
- 7) Lapsen asumisen tuki
- 8) Esteettömän asumisen tuki
- 9) Lyhytaikainen huolenpito
- 10) Päivätoiminta

11) Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta

12) Liikkumisen tuki

13) Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle

Harkinnanvaraiset palvelut

14) Taloudellinen tuki

15) Muut palvelut ja tukitoimet

Valmennus (7 §)

25.5.2023

Valmennuksen tarkoitus

- Valmennuksen tarkoitus on **vahvistaa vammaisen henkilön** itsenäisessä elämässä tarvittavia **taitoja** ja parantaa vammaisen henkilön toimintakykyä elämän muutostilanteissa
 - Tarvittaessa vahvistetaan myös hänen perheensä ja muiden hänelle **läheisten henkilöiden taitoja** ja toimintaedellytyksiä
 - Jos kyse taidoista, joita valmennuksellakaan ei voi oppia, tarpeeseen vastataan muilla palveluilla, esim. henkilökohtaisella avulla tai erityisellä osallisuuden tuella
 - Valmennuksen tarkoitus on ehkäistä pitkäaikaista avun tarvetta
 - Tuen tavoitteellisuus ja **määräaikaisuus** → vähimmäismääristä ei ole säädetty
- Aiemmin vastaavaa palvelua järjestetty mm. kehitysvammalain mukaisena ohjauksena, kuntoutuksena, toiminnallisena valmennuksena, VPL:n mukaisena sopeutumisvalmennuksena ja osana asumispalveluita

Vammaisen henkilön oikeus valmennukseen

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada valmennusta, jos hän tarvitsee tukea:

- oppiakseen uusia taitoja,
- vahvistaakseen olemassa olevia itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja,
- toimiakseen elämässään tapahtuvassa muutostilanteessa tai
- valmistautuakseen tällaiseen tilanteeseen

Lisäksi edellytetään, että vastaavaa valmennusta ei ole mahdollista saada lääkinnällisenä kuntoutuksena.

- Annettavan valmennuksen sisältö yksilöllisen tarpeen mukaan
- Valmennusta on mahdollista saada yhtä aikaa useidenkin eri taitojen opettelemiseen ja harjoitteluun

Valmennuksen sisältö vammaiselle henkilölle (1/2)

- Tiedollisten ja toiminnallisten taitojen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelu
 - Itsenäisessä elämässä tarvittaviin taitoihin, kuten esimerkiksi:
 - Kommunikaatio ja vuorovaikutus
 - Teknisten laitteiden ja digisovellusten käytön oppiminen
 - Ympäristön hahmottaminen ja liikkuminen erilaisessa toimintaympäristössä
 - Taidot rahankäytössä, kodinhoidossa
- Viittomakielen opetus tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käytön ohjaus
 - Toissijainen terveydenhuollon lääkinälliseen kuntoutukseen
 - Tarkoituksena turvata vammaisen henkilön mahdollisuus vuorovaikutukseen ja tiedon saantiin
 - Tavoitteena, että vammaisen henkilön perheellä ja muilla läheisillä on yhteinen kieli ja kommunikointikeino

Valmennuksen sisältö vammaiselle henkilölle (2/2)

- Vammaisen henkilön toimintakyvyn, toimintaympäristön tai perhetilanteen muuttuessa taikka muissa vastaavissa elämän muutostilanteissa annettava tuki
 - Uudet elämäntilanteet saattavat edellyttää tukea uusien taitojen harjoittelemisessa tai aiemmin opittujen taitojen siirtämisessä uuteen tilanteeseen tai toimintaympäristöön
 - Päiväkodin, koulun tai opiskelun aloittaminen tai lopettaminen
 - Muutto uuteen kotiin
 - Henkilön toimintakyky muuttuu
 - Perhesuhteet muuttuvat
 - Tilanteeseen, jossa henkilö on juuri vammautunut

Valmennuksen sisältö perheenjäsenille ja muille läheisille

- Järjestetään osana vammaisen henkilön omaa valmennusta

Subjekttiivinen oikeus:

- viittomakielen opetusta ja puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytön ohjausta
- valmennusta vammaisen henkilön elämän muutostilanteiden tukemiseksi
- jos nämä ovat tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi.

Harkinnanvarainen palvelu:

- muuta valmennusta, jos tarpeen vammaisen henkilön valmennuksen tavoitteiden toteuttamiseksi

Valmennuksen toteuttamistapa

Valmennuksen tavoitteet, sisältö, tarvittava määrä ja toteutustapa on arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa

- Tarvittaessa suunniteltava ja toteutettava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon, erityisesti kuntoutuksen, sekä opetuksen ammattilaisten kanssa
- Voidaan toteuttaa yksilökohtaisesti, ryhmässä tai osana muuta palvelua
- Sisältö, määrä ja toteuttamistapa kirjattava päätökseen, ottaen huomioon vammaisen henkilön oma näkemys tarvittavasta valmennuksesta ja sen tavoitteista
- Palvelun järjestäjän ja tuottajan seurattava tavoitteiden toteutumista

Henkilökohtainen apu 9–11§

25.5.2023

Henkilökohtainen apu (9 §)

1/2

- Oikeus saada henkilökohtaista apua, jos tarvitsee toisen henkilön apua:
 - 1) päivittäisissä toimissa;
 - 2) työssä tai opiskelussa; tai
 - 3) vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa
- Tarkoituksena on, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu yhdenvertaisesti muiden henkilöiden kanssa niissäkin tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua.
- Myöntämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.
 - Nk. Voimavaraedellytys

Henkilökohtainen apu (9 §)

2/2

- Osana palvelun kokonaisuutta
 - henkilökohtaiseen apuun voi kuulua sellaisia avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon sekä pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon.
 - Hyvinvointialueen on järjestettävä vammaiselle henkilölle ja tarvittaessa avustajalle näiden toimenpiteiden edellyttämää ohjausta.
- Määrällisesti oikeus saada henkilökohtaista apua
 - päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa sen verran kuin välttämättä tarvitsee.
 - Lisäksi oikeus saada henkilökohtaista apua vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa yhteensä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

Henkilökohtaisen avun toteuttaminen (10 §)

1/2

- Hyvinvointialueen on toteutettava henkilökohtaista apua:
 - vähintään yhdellä **hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tuottamistavoista** (tuottamalla itse, yhteistoiminnassa muiden hv-alueiden kanssa, ostopalveluna ,
 - sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009) tarkoitetulla **palvelusetelillä**
 - palvelusetelin arvo määriteltävä siten, että vammaisen henkilön on mahdollista hankkia palvelusetelillä hänelle myönnetty henkilökohtainen apu
 - ja vammaispalvelulain 11 §:ssä tarkoitetulla **työnantajamallilla**.
- Hyvinvointialueen on otettava toteuttamistavasta päättäessään huomioon vammaisen henkilön oma mielipide, elämäntilanne ja asiakassuunnitelmaan kirjattu avun tarve.

Henkilökohtaisen avun toteuttaminen (10 §)

2/2

- Henkilökohtaisena avustajana voi erityisestä syystä toimia vammaisen henkilön perheenjäsen, jos se on vammaisen henkilön edun mukaista.
- Henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyjen tuottamis- ja toteuttamistavat avustajan poissaolotilanteiden varalta on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja palvelua koskevaan päätökseen.

Henkilökohtaisen avun työnantajamalli (11 §)

1/2

- Vammainen henkilö palkkaa henkilökohtaisen avustajan työsopimuslain (55/2001) mukaiseen työsuhteeseen ja toimii avustajan työnantajana.
- Hyvinvointialue korvaa avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset.
- Edellytyksenä työnantajamallin käytölle on, että:
 - vammainen henkilö kykenee vastaamaan työnantajan velvollisuuksista ja
 - hän antaa asiakassuunnitelmaan kirjattavan suostumuksensa työnantajana toimimiseen
 - hyvinvointialueen on annettava tätä ennen vammaiselle henkilölle riittävä selvitys työnantajan vastuista ja velvollisuuksista.
- Alaikäisen lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voi toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana vastaavin edellytyksin kuin vammainen henkilö itse.

Henkilökohtaisen avun työnantajamalli (11 §)

2/2

- Hyvinvointialueen on korvattava vammaiselle henkilölle:
 - kohtuullinen avustajan palkka,
 - työnantajan lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä
 - muut työnantajana toimimisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset mukaan lukien palkkahallinnon kustannukset.
- Avustajan palkan sekä työnantajana toimimisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korvaamistapa on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja päätökseen.
- Hyvinvointialueen on annettava yksilöllistä neuvontaa ja tukea työnantajamalliin liittyvissä käytännön asioissa.

Erityinen osallisuuden tuki 12–13 §

25.5.2023

Erityinen osallisuuden tuki (12 §)

1/4

Oikeus saada, jos

- vammaisen henkilö tarvitsee yksilöllisesti toteutettua toisen henkilön tukea
 - voidakseen päästä vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa tai
 - osallistua vapaa-ajan toimintaan sekä ollakseen osallisena vuorovaikutuksen tai vapaa-ajan tilanteissa.

Tarkoitus

- turvata vammaisen henkilön oikeus osallistua ja päästä osalliseksi sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteissa ja vapaa-ajan toiminnassa myös silloin, kun
 - hän ei kykene itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtoaan avun sisällöstä **tai** kun
 - henkilökohtainen apu ei ole hänelle sopiva palvelu.

Erityinen osallisuuden tuki (12 §)

2/4

Sisältö

- Vammaisen henkilön osallistumista ja osallisuutta edistävä palvelu, joka sisältää tarvittavan ohjauksen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja vammaiselle henkilölle mieluisan vapaa-ajan toiminnan löytämisessä ja toteuttamisessa.
- Erityistä osallisuuden tukea on järjestettävä
 - kodin ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan taikka,
 - osittain tai kokonaan vammaisen henkilön kotona tapahtuvaan toimintaan,
 - jos kotona tapahtuvaan toimintaan myönnettävä palvelu on vammaisen henkilön toivomusten tai edun mukainen vaihtoehto.

Tuen määrä

- Vammaiselle henkilölle on järjestettävä erityistä osallisuuden tukea
 - vähintään 10 tuntia kuukaudessa vuoden 2024 loppuun asti
 - vähintään 20 tuntia kuukaudessa vuoden 2025 loppuun asti
 - vähintään 30 tuntia kuukaudessa 1.1.2026 lähtien, ellei hän hae tätä pienempää tuntimäärää.

Kuka voi antaa erityistä osallisuuden tukea?

- **Ensisijaisesti** sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö taikka muun soveltuvan tutkinnon suorittanut henkilö.
- **Toissijaisesti** muuten osaamisensa puolesta tehtävään soveltuva henkilö, joka pystyy vastaamaan vammaisen henkilön tarpeisiin.

Tukea antavan henkilön on huolehdittava, että

- vammaisen henkilön omaa tahtoa ja toivomuksia selvitetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa niin tarkkaan kuin se on vammaisen henkilön kommunikointikeinoin mahdollista.

Tuen määrästä, sisällöstä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon

- vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen avun ja tuen tarve
- omat toivomukset
- elämäntilanne sekä
- muu palvelukokonaisuus.

Päätökseen on kirjattava

- myönnettävän tuen määrä, sisältö ja toteuttamistapa.

Eriyinen osallisuuden tuki

HE:n perustelut s. 194-197

25.5.2023

Erityinen osallisuuden tuki pähkinäkuoressa

- "Erityisellä osallisuuden tuella on mahdollista kohentaa vammaisen henkilön elämänlaatua tukemalla aktiivista toimintaa, kokemuksia ja elämyksiä kotona tai kodin ulkopuolella ja tuomalla elämään sellaista osallisuutta ja iloa, jota ei ilman erityistä osallisuuden tukea olisi mahdollista kokea." (s. 196)
- "Erityistä osallisuuden tukea voisi saada itsenäisesti tai lapsuuden perheensä kanssa asuva, perhehoidossa oleva taikka ryhmämuotoista asumisen tukea saava vammaisen henkilö."(s. 196)

Tuen tarkoitus

Tuen tarkoitus (s. 194)

- Edistää vammaisten henkilöiden välistä yhdenvertaisuutta sekä yhdenvertaisuutta yleisesti
 - myös ne vammaiset henkilöt, joiden osallistumista ja osallisuutta ei voida tukea henkilökohtaisella avulla, voivat saada tarvitsemansa tuen
- Tukea YK:n vammaissopimuksen edellyttämällä tavalla
 - osallistumista ja osallisuutta yhteiskuntaan
 - elämistä ja osallisuutta yhteisössä.

Tarkoitus, että

- kaikissa palveluissa otetaan huomioon vammaisen henkilön erityiset tarpeet ja tuetaan tarvittaessa vuorovaikutusta, osallisuutta ja omia valintoja
- erityisen osallisuuden tuen avulla voidaan varmistaa, että jokainen vammaisen henkilö saa mahdollisuuden tehdä toisen ihmisen antaman yksilöllisen tuen turvin itselleen mieluisia asioita
 - "Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun vuorovaikutuksen ja osallisuuden toteutuminen vaatii erityistä huomiota, ammattitaitoa, osaamista tai paljon aikaa." (s. 195)

Oman tahdon selvittäminen (s. 195)

- "Koska erityisen osallisuuden tuen tarkoitus on varmistaa, että jokainen vammaisen henkilö voi saada yksilöllisesti toteutettua toisen henkilön antamaa osallisuuden tukea, vammaisen henkilön **ei tarvitse itse pystyä tuettunakaan ilmaisemaan** toivomustaan avun sisällöstä."
- "Jos vammaisen henkilön omien toivomusten selvittäminen etukäteen ei onnistu, on myös **mahdollista käytännössä kokeilla, mikä on hänelle mieluista toimintaa.**"
- "Tärkeintä on, että vammaisen henkilön omaa tahtoa selvitetään kaikin mahdollisin käytettävissä olevin keinoin **eikä puuttuva kyky muodostaa tai ilmaista tahtoa estä palvelun saamista.**"

Milloin tukea tulee myöntää omaan kotiin? (s. 196)

- Silloin, jos
 - vammaisen henkilö osoittaa mieluummin haluavansa viettää aikaa kotona tai
 - hänen ei ole vammasta tai sairaudesta johtuvan syyn vuoksi hyvä lähteä kodin ulkopuolelle.
- Käytännössä kotona annettava tuki voisi olla
 - erilaisten teknisten laitteiden avulla kommunikointia
 - taiteen tai liikunnan harrastamista
 - harrastaminen voisi olla aktiivista tai pienimuotoista toimintaa omaksi iloksi
 - ruuanlaittoa tai leipomista.

Erityisen osallisuuden tuen suhde henkilökohtaiseen apuun (s. 195-196)

- "Koska tarkoitus on, että jokainen vammaisen henkilö saisi yksilöllisen tarpeensa mukaiset ja juuri hänelle sopivat palvelut, vammaisen henkilö voi itse valita, mitä palveluita ensisijaisesti hakee."
- "Oikeus saada palvelua ratkaistaan aina itsenäisesti kunkin palvelun osalta."
 - "Tarkoitus kuitenkin on, että vammaiselle henkilölle myönnetään joko henkilökohtaista apua tai erityistä osallisuuden tukea."
 - "Hyvinvointialueen on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön vuorovaikutusta, osallisuutta ja omia valintoja tuetaan vammaiselle henkilölle itselleen parhaiten soveltuvalla tavalla."
 - "Erityinen osallisuuden tuki olisi tarkoitettu tilanteisiin, joissa vammaisen henkilö ei kykene muodostamaan ja ilmaisemaan tahtoaan henkilökohtaisen avun sisällöstä tai jos henkilökohtainen apu ei ole muuten sopiva palvelu vammaisen henkilön osallisuuden tukemiseen."

Esimerkkejä tuen sisällöstä (s. 195)

- Yhteisen vuorovaikutuksen tukeminen silloin, kun
 - vammaisen henkilön kommunikointikeinot ovat vähäiset tai
 - hän tarvitsee tukea kommunikointi- tai yhteydenpitovälineiden käyttämisessä.
- Tuki yhteiseen merkitykselliseen tekemiseen läheisten ihmisten kanssa
- Tuki
 - erilaisiin vapaa-ajan toimintoihin tai
 - siihen, että vammaisen henkilö voi etsiä itselleen mielekkäitä harrastuksia tai tekemistä, josta hän nauttii

”Edellytyksenä tuen saamiselle **ei ole**, että vammaisella henkilöllä olisi valmiiksi osoittaa asioita, joita hän haluaa tehdä.” (s. 195)

Tukea antavan henkilön kelpoisuusvaatimukset

- Ensisijaisesti sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö tai muun soveltuvan tutkinnon suorittanut henkilö
 - **sosiaalihuollon ammattihenkilöllä** tarkoitettaisiin sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettuja henkilöitä ja
 - **terveydenhuollon ammattihenkilöllä** terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettuja henkilöitä
 - **soveltuva muu tutkinto** voisi olla esimerkiksi kasvatustieteen, liikunnan tai taiteen alan tutkinto, josta olisi hyötyä vammaisen henkilön osallisuuden tukemisessa
- Henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi säännöksessä on annettu mahdollisuus valita tehtävään myös muuten riittävän osaamisen ja soveltuvan kokemuksen hankkinut henkilö.
 - Käytännön työssä vammaisten henkilöiden parissa toimimisesta hankittu kokemus ja esimerkiksi kommunikaatiotaitojen osaaminen voivat antaa hyvät valmiudet tukea vammaisen henkilön vuorovaikutusta ja osallisuutta.
 - Henkilöä valittaessa tulee ottaa huomioon myös turvallisuus ja vammaisen henkilön haavoittuva asema.
- Se, että tuen antajana toimivalla henkilöllä on riittävä koulutus tai vähintään soveltuva kokemus tehtävään, on tärkeää sen vuoksi, että
 - monet erityistä osallisuuden tukea tarvitsevat henkilöt eivät kommunikoi puheella ja
 - heillä voi olla monenlaisia vammaansa liittyviä erityistarpeita.
- Tämän vuoksi sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö tai muun soveltuvan tutkinnon suorittanut henkilö tulisi aina ensisijaisesti valita tehtävään.

Tuen sisältöön ja määrään sekä toteuttamistapaan vaikuttavia asioita (s. 197)

(1/2)

- "Kaiken lähtökohtana on vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu tuen tarve."
- "Vammaisen henkilön tapa ja kyky kommunikoida sekä käyttää kommunikoinnin apuvälineitä vuorovaikutuksessa olisi otettava huomioon tuen sisältöä ja määrää sekä toteuttamistapaa arvioitaessa ja niistä päätettäessä."
 - "Mitä vähäisempi vammaisen henkilön kyky kommunikoida on, sitä vaikeampaa hänen on päästä osalliseksi edes omassa lähipiirissään ja sitä suurempi uhka hänellä on syrjäytyä."
 - "Siksi vammaisen henkilön erityisen osallisuuden tuen määrää on lisättävä silloin, kun vuorovaikutuksen haasteet ovat suuremmat."
- "Tuen määrään ja sisältöön sekä toteuttamistapaan vaikuttaisivat myös
 - vammaisen henkilön yksilöllinen tarve osallistua ja toisaalta
 - osallisuuden toteutumiseksi tarvittavan tuen määrä"
 - "Jos vammaisen henkilö tarvitsee esimerkiksi kaikissa päivittäisissä toimissa apua, ja sen lisäksi kommunikaatiokeinot ovat vähäiset, arjen rutiinit ja henkilön tahdon selvittäminen vievät aikaa."
 - Siksi osallisuuden tukea on myönnettävä niin paljon, että vammaisen henkilö voi todellisuudessa hyötyä palvelusta."

Tuen sisältöön ja määrään sekä toteuttamistapaan vaikuttavia asioita (s. 197)

(2/2)

- "Tuen määrä ja sisältö sekä toteuttamistapa olisivat riippuvaisia vammaisen henkilön toimintarajoitteiden lisäksi
 - toimintaympäristöstä ja esimerkiksi
 - vammaisen henkilön aiemmista osallisuuden kokemuksista.
 - Uusien asioiden kokeileminen vaatii usein enemmän aikaa kuin esimerkiksi säännöllisesti toistuva harrastus.
 - Lisäksi olisi otettava huomioon vammaisen henkilön omat toivomukset ja elämäntilanne."

Tuettu päätöksenteko 14 -15 §

25.5.2023

Oikeus saada erillisenä palveluna toteutettavaa tuettua päätöksentekoa,

- jos vammaisen henkilö tarvitsee tukea voidakseen tehdä omaa elämäänsä koskevia merkittäviä, muita kuin jokapäiväiseen elämään kuuluvia, päätöksiä.
 - Vammaisen henkilön oma näkemys tulee ottaa huomioon päätöksen merkittävyyttä arvioitaessa.

Muissa kuin merkittävissä päätöksentekotilanteissa

- vammaisen henkilön päätöksentekoa tuetaan hänen yksilöllisen tarpeensa mukaan osana tämän lain perusteella järjestettäviä palveluita silloin, kun se soveltuu palvelun luonteeseen.

Tuetun päätöksenteon tarkoitus on

- tukea vammaista henkilöä päätöksenteossa siten, että hän voi tehdä itse omaa elämäänsä koskevia päätöksiä.

Tuettu päätöksenteko (14 §)

2/3

Sisältää päätöksentekoprosessissa tarvittavan tuen

- tiedon hankkimisessa
- asioiden ymmärtämisessä
- päätös- tai toimintavaihtoehtojen ja niiden vaikutusten arvioimisessa
- oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa
- päätösten tekemisessä ja toteuttamisessa sekä
- muissa vastaavissa toiminnoissa.

Tukihenkilö ei saa

- ottaa kantaa asioihin tai
- päättää asioita vammaisen henkilön puolesta.

Tukihenkilön tulee olla

- riippumaton suhteessa päätöksenteon kohteena olevaan asiaan.

Tuetun päätöksenteon toteuttaminen (15 §)

3/3

Tuetun päätöksenteon tarve on

- arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa sekä
- kirjattava asiakassuunnitelmaan.

Erillisenä palveluna toteutettavan tuetun päätöksenteon

- sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen
- ottaen huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tarpeet ja oma näkemys tarvittavasta tuesta.

Asiakkaan palvelukokonaisuudesta vastaavan sosiaalihuollon ammattihenkilön on varmistettava, että

- tukihenkilö ymmärtää tuetun päätöksenteon tarkoituksen
- hänellä on vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävä osaaminen ja että
- hän on riippumaton suhteessa päätöksenteon kohteena olevaan asiaan.

Vammaisen henkilön on

- mahdollisuuksien mukaan voitava osallistua tukihenkilön valintaan.

Tuettu päätöksenteko

Perustelut s. 197-200

25.5.2023

Tuettu päätöksenteko prosessina (s. 197-198)

- "YK:n vammaissopimuksen 12 artikla edellyttää, että vammaisen henkilö voi saada oikeustoimikelpoisuutta käyttäessään tarvitsemansa tuen. Tätä tukea kutsutaan tuetuksi päätöksenteoksi."
- "Tuetun päätöksenteon tarkoitus on auttaa vammaista henkilöä tekemään ja toteuttamaan itse päätöksiä. Päätöksenteko on yleensä prosessi. Siksi tuettua päätöksentekoa tulee saada tarvittaessa koko päätöksentekoprosessin ajan."
 - "Ennen kuin henkilö voi muodostaa käsityksensä asiasta ja on valmis tekemään päätöksen, hänen pitää saada tietoa asiasisällöistä ja erilaisista toimintavaihtoehdoista sekä niiden seurauksista. Sen takia tuettua päätöksentekoa olisi annettava tarvittaessa joustavasti koko päätöksentekoprosessin ajan."
- "Koska vammaiset ihmiset tarvitsevat eri asioihin tukea ja tuen tarve vaihtelee lisäksi tilanteen mukaan, tuettua päätöksentekoa tulee antaa joustavasti kulloisenkin tarpeen mukaan."
 - 14 §:n luettelo tuetun päätöksenteon sisällöstä ei ole tyhjentävä, vaan esimerkinomainen.
 - "Vammaisen henkilön kommunikointikeino vaikuttaa yleensä myös tuen määrään. Vaihtoehtoisten kommunikointikeinojen tai tulkin käyttö on usein hitaampaa ja vuorovaikutustilanteet vaativat siksi enemmän aikaa. Koska tarvittavaa tuetun päätöksenteon tarkkaa määrää saattaa olla vaikea arvioida prosessin alkuvaiheessa, olisi hyvä, että määrästä voisi päättää joustavasti."

Tuetun päätöksenteon sisältö

- "Vammaisen henkilö saattaa tarvita osana tuettua päätöksentekoa myös toisen henkilön antamaa **tukea tunteidensa käsittelemiseen ja ilmaisemiseen.**"
 - "Tämänkin tuen antaminen on tärkeää, koska tunteet ohjaavat osaltaan ihmisen päätöksentekoa. Lisäksi tuki tunteiden käsittelemiseen auttaa myös ennalta ehkäisemään mahdollisia haastavia tilanteita. Kyseessä ei ole erityistä ammatillista osaamista edellyttävä tuki tunteiden käsittelemiseen, vaan mahdollisuus keskustella siitä, minkälaisia tunteita erilaiset asiat herättävät tai mitä esimerkiksi käsite suru tarkoittaa."

Oikeus saada tuettua päätöksentekoa (s. 197)

- "Tuettua päätöksentekoa olisi oikeus saada erillisenä palveluna vain silloin, kun kyseessä olisi **vammaisen henkilön elämässä merkittävä päätös.**"
- "Tilanteita, joihin saattaisi liittyä merkittävää päätöksentekoa, voisivat olla
 - oma tai läheisen vakava sairastuminen
 - elämän suuret taitekohdat, kuten
 - koulun alkaminen,
 - opiskelu- tai työpaikan valinta
 - suuret muutokset perheessä
 - muutto pois lapsuudenkodista tai toiselle paikkakunnalle."
- "Tilanteen merkittävyyttä tulisi aina **arvioida yhdessä vammaisen henkilön kanssa vammaisen henkilön näkökulmasta.**"
 - "Tilanne saattaisi muodostua päätöksenteon kannalta merkittäväksi myös silloin, jos kyseessä olisi eturistiriitatilanne vammaisen henkilön läheisten tai hänen kanssaan työskentelevien henkilöiden kanssa."
 - "Vammaisella henkilöllä saattaa olla myös tarve itsenäistyä suhteessaan läheisiin henkilöihin. Tällaisetkin tilanteet saattavat muodostua päätöksenteon kannalta merkittäviksi vammaisen henkilön elämässä."

Tuettu päätöksenteko toimintatapana (s. 198)

- "Vammaisen henkilön tarve tuettuun päätöksentekoon tulisi kirjata asiakassuunnitelmaan, mutta päätös tehtäisiin vain erillisenä palveluna annettavasta tuetusta päätöksenteosta."
- "Pieniin, arkisiin päätöksiin ei olisi oikeutta saada erillistä tuetun päätöksenteon palvelua."
 - "Sen sijaan eri palveluissa, kuten asumisen tuessa, päivä- ja työtoiminnassa, lyhytaikaisessa huolenpidossa sekä henkilökohtaisessa avussa, työskentelevien on toimittava siten, että henkilö saa tukea arjen valintatilanteissa."
 - "Tämä tuki on tärkeä osa hyvää vuorovaikutusta ja laadukasta palvelua, joka osaltaan edistää vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden toteutumista arjessa. Siihen on siksi varattava riittävästi aikaa."
 - "YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean 12 artiklasta antama yleiskommentti korostaa sosiaalisten verkostojen ja luontaisesti esiintyvän yhteisön tuen (kuten ystävien, perheiden ja koulujen tuen) keskeistä asemaa tuetussa päätöksenteossa."
 - "Yleiskommentissa todetaan, että tällainen lähestymistapa on yhdenmukainen yleissopimuksessa painotetun vammaisten henkilöiden täysimääräisen osallisuuden ja yhteisöön osallistumisen kanssa."
 - "Tämä luontainen tuki soveltuu erityisesti arjen pieniin päätöksentekotilanteisiin."

Tuetun päätöksenteon suhde edunvalvontaan (s. 198)

- "Silloin, jos tuettu päätöksenteko ei riitä, vaan vammaisen henkilö tarvitsee edunvalvojaa valvomaan etuaan tai huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista, tulee tehdä hakemus edunvalvojan määräämiseksi.
- Toisin kuin tuetussa päätöksenteossa edunvalvojan tehtävänä on huolehtia, että vammaisen henkilön etu toteutuu.
- Edunvalvojan toimivalta on rinnakkainen vammaisen henkilön kanssa.
- Tuetussa päätöksenteossa tukihenkilö vain kertoo erilaisista päätöksentekovaihtoehtoista, mutta ei ota kantaa siihen, mikä päätös olisi vammaisen henkilön edun kannalta paras vaihtoehto.
- Tuetussa päätöksenteossa päätöksen tekee aina vammaisen henkilö itse.
- Tuettuun päätöksentekoon kuuluu vammaisen henkilön oikeus tehdä myös objektiivisesti katsottuna huonoja päätöksiä."

Vaativa moniammatillinen tuki 16-17 §

25.5.2023

Vaativa moniammatillinen tuki (16 §) 1/3

Oikeus saada vaativaa moniammatillista tukea, jos

- 1) vammaisen henkilön osallisuutensa taikka itsemääräämisoikeutensa tai muiden perusoikeuksiensa toteutumisen tukeminen edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja yhteistyötä
- 2) hänellä on vaikeita vammaan liittyviä kommunikoinnin, sosiaalisen vuorovaikutuksen tai käyttäytymisen haasteita, joiden johdosta hänen tai muiden henkilöiden ihmisarvo, terveys tai turvallisuus on uhattuna tai
- 3) hänen perusoikeuksiinsa kohdistuvien rajoitustoimenpiteiden käytön taustalla olevien syiden selvittäminen ja rajoitustoimenpiteiden käytön ennaltaehkäisy ja vähentäminen edellyttävät moniammatillista tukea.

Vaativa moniammatillinen tuki (16 §) 2/3

Vaativa moniammatillinen tuki on

- vammaiselle henkilölle, häntä tukeville läheisille ja hänen kanssaan läheisesti työskenteleville ammattilaisille annettavaa tukea, joka
- edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja moniammatillista yhteistyötä.

Tukea antaa

- vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä.

Tuki sisältää lisäksi

- vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen edellyttämät terveydenhuollon tutkimukset.

Tukea tulee järjestää

- ensisijaisesti vammaisen henkilön kotiin tai muuhun omaan toimintaympäristöön.

Vaativan moniammatillisen tuen toteuttaminen (17 §)

3/3

Tarvittavan tuen sisällöstä, määrästä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon

- vammaisen henkilön kommunikointikeino
- asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja toivomukset sekä
- elämäntilanne, jossa vammaisen henkilö tarvitsee tukea.

Päätöksen on kirjattava

- vaativan moniammatillisen tuen sisältö, määrä ja toteutustapa.

Hyvinvointialueella on oltava

- alueella tarvittava määrä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmiä, joissa on riittävä lääketieteen, psykologian, sosiaalityön, vuorovaikutuksen ja muu asiantuntemus vaativan moniammatillisen tuen toteuttamista varten.

Kussakin tilanteessa tarvittavat ryhmän asiantuntijat määräytyvät

- vammaisen henkilön yksilöllisen tuen tarpeen ja tilanteen vaativuuden mukaan.

Vaativa moniammatillinen tuki

Perustelut s. 200-202

25.5.2023

Sote-yhteistyössä toteutettava palvelu

- "Kyseessä on sosiaalihuollon järjestämisvastuulla oleva palvelu, jota sosiaali- ja terveydenhuolto toteuttaa yhdessä."
 - "Tarkoitus ei kuitenkaan ole, että vammaispalveluiden vastuulle asetettaisiin terveydenhuollon vastuulle kuuluvia tehtäviä."
 - "Jokaisella vammaisella henkilöllä on yhdenvertainen oikeus saada terveydenhuollon palveluita, kuten kaikki muutkin saavat."
 - "Vaativaa moniammatillista tukea annettaisiin silloin, kun vammaisella henkilöllä on palvelutarpeita, joihin vastaaminen edellyttää tiivistä ja usein pitkäkestoistakin vaativan moniammatillisen ryhmän yhteistyötä."

Lounastauko

Asumisen tuki (18 §)

25.5.2023

Asumisen tuki (18 §)

1/4

Oikeus saada asumisen tukea, jos

- vammainen henkilö tarvitsee apua tai tukea voidakseen hoitaa päivittäiset toimensa.

Asumisen tuen tarkoitus on, että

- vammainen henkilö voi asua mahdollisimman itsenäisesti silloinkin, kun hän tarvitsee apua tai tukea asumisessa.

Sisältää tarvittavan avun ja tuen

- päivittäisissä toimissa
- vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa
- niissä itsehoitoa vastaavissa toimenpiteissä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon ja pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon.

Asumisen tuki (18 §)

2/4

Asumisen tukeen on liitettävä tarvittaessa

- terveydenhuoltolain perusteella kotiin järjestettäviä terveydenhuollon palveluita taikka sosiaalihuoltolain tai muiden lakien perusteella järjestettäviä palveluita
- siten, että ne muodostavat henkilön **yksilöllisten tarpeiden mukaisen palvelukokonaisuuden.**

Asumisen tuki (18 §)

3/4

Asumisen tuki voidaan järjestää

- yksittäiseen asuntoon tai
- ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen.

Asumisen tukea on järjestettävä

- vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukainen määrä
- ensisijaisesti vammaisen henkilön toivomalla toteuttamistavalla.

Asumisen tuki on toteutettava siten, että

- vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus, osallisuus ja yksityisyys toteutuvat.

Asumisen tuki (18 §)

4/4

Tarvittavan asumisen tuen sisällöstä, määrästä ja toteutustavasta päätettäessä on otettava huomioon

- vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja toivomukset sekä
- asumisen tuen merkitys vammaisen henkilön itsenäiselle elämälle.

Päätökseen on kirjattava

- asumisen tuen sisältö, määrä ja toteuttamistapa.

Lapsen asumisen tuki (19 §)

25.5.2023

Lapsen asumisen tuki (19 §)

1/5

- Täydentää asumisen tukea koskevia säännöksiä lasten osalta.
- **Tarkoituksena turvata** lapsen mahdollisuus asua **kotona oman perheensä kanssa**
 - järjestettävä asumisen tuki, joka mahdollistaa lapsen ikään ja kehitysvaiheeseen nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon, osallisuuden sekä turvallisen kasvuympäristön.
- Lapsen ja perheen tarvitsemia palveluita on järjestettävä tarvittaessa **vuorokaudenajasta riippumatta**.
- Uutena säädetään myös tilanteesta, jossa lapsen asumisen tukea ei olisi mahdollista järjestää lapsuudenkodissa, mutta lapsella ei kuitenkaan ole lastensuojelun tarvetta.
- Voidaan järjestää vammaispalveluna **kodin ulkopuolella vain, jos lapsen asuminen oman perheensä kanssa ei ole mahdollista** lapselle ja hänen perheelleen järjestetystä avusta ja tuesta huolimatta
 - jos lastensuojelun tarve, kodin ulkopuolelle sijoittaminen tehdään lastensuojelulain perusteella.

Lapsen asumisen tuki (19 §)

2/5

- **Huoltajat voivat tehdä hakemuksen** lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella.
- **Sosiaalityöntekijä arvioi yhteistyössä** huoltajien kanssa ja moniammatillisessa yhteistyössä, miten lapsen etu parhaiten toteutuu.
- Palveluprosessissa on oltava aina lapsen tarpeiden edellyttämä asiantuntemus.
- Päätös edellyttää lapsen mielipiteen selvittämistä.

Lapsen asumisen tuki

3/5

- Lapsen asumisen tuki kodin ulkopuolella järjestetään perhehoitona tai enintään seitsemän lapsen ryhmäkodissa.
 - Ryhmäkodin kokoa koskevasta rajoituksesta voidaan poiketa vain, jos lapsen etu sitä edellyttää.
- Lapsella on oikeus hänen kehityksensä kannalta tärkeisiin, jatkuviin ja turvallisiin ihmissuhteisiin.
 - Lapsen asumisen tuki on järjestettävä niin, että sillä tuetaan lapsen ihmissuhteita.
 - Lapsen asuessa kodin ulkopuolella on kiinnitettävä erityistä huomiota ihmissuhteiden jatkuvuuteen ja lapsen oikeuteen pitää yhteyttä hänelle läheisiin henkilöihin.
- Asiakasmaksusta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa.

Lapsen asumisen tuki

Lapsen mielipiteen selvittäminen (20 §)

4/5

Lapsen asumista kodin ulkopuolella toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla.

- Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille.
- Lasta on tarvittaessa tuettava mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa.
- Lapsen on voitava käyttää itselleen soveltuvaa kieltä tai kommunikointikeinoja.
- Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin.
- Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai, jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta.
- Mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

Lapsen asumisen tuki

5/5

Lapsen sivistykselliset oikeudet lapsen asuessa kodin ulkopuolella (21 §)

- Kodin ulkopuolella asuvan lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja opetukseen säädetään varhaiskasvatuslaissa, perusopetuslaissa sekä oppivelvollisuuslaissa (1214/2020).
- Lapsen asiakassuunnitelmaan on kirjattava, miten hänen varhaiskasvatuksensa, perusopetuksensa, oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu koulutus tai muu opetus järjestetään lapsen asuessa kodin ulkopuolella.
- Sosiaalityöntekijän on yhdessä lapsen huoltajan kanssa tehtävä yhteistyötä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen tai muun lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa lapsen asuessa kodin ulkopuolella.
- Lapsen hoidosta ja kasvatuksesta kodin ulkopuolella vastaavan henkilön tulee toimia yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen tai muun lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.

Esteettömän asumisen tuki

22–23 §

25.5.2023

Esteettömän asumisen tuki (22 §)

1/2

- Oikeus saada kohtuullinen tuki esteettömään asumiseen, jos:
 - tarvitsee sitä voidakseen asua vakituksessa asunnossaan.
- Hyvinvointialueen on järjestettävä tukea:
 - 1) asunnon muutostöihin;
 - 2) esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä;
 - 3) esteettömän asumisen mahdollistaviin välineisiin ja muihin teknisiin ratkaisuihin;
 - 4) esteettömän asumisen suunnitteluun.

Esteettömän asumisen tuki (22 §)

2/2

- Hyvinvointialue voi myös:
 - antaa välineitä ja muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta vammaisen henkilön käyttöön.
- Tukea on järjestettävä:
 - vuoroasumistilanteissa lapsen molempien vanhempien koteihin
 - erityisen painavasta syystä myös palveluyksikössä olevaan asuntoon.

Esteettömän asumisen tuen toteuttaminen (23 §)

- Hyvinvointialue voi:
 - tuottaa esteettömän asumisen tuen hyvinvointialueesta annetun lain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tai
 - myöntää vammaiselle henkilölle kohtuullisen korvauksen esteettömän asumisen toteuttamisesta.
- Jos vammaisen henkilö haluaa itse toteuttaa esteettömän asumisen,
 - hyvinvointialueen on suunnitelman saatuaan pyynnöstä annettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä arvio korvattavista kohtuullisista kustannuksista.
 - Vammaisen henkilön on haettava korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin hyvinvointialueelta kuuden kuukauden kuluessa ensimmäisen kustannuserän syntymisestä. Määräajasta on kuitenkin poikettava, jos hakemuksen viivästykselle on hyväksyttävä syy.
- Päätökseen on kirjattava:
 - Esteettömän asumisen tuen sisältö ja toteutustapa
 - Vammaisen henkilön hakiessa korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta päätökseen on kirjattava myös korvattavat kustannukset.

Lyhytaikainen huolenpito 24 §

25.5.2023

Lyhytaikainen huolenpito (24 §)

1/2

Oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa, kun

- vammaisen henkilö asuu oman perheen tai muun läheisen kanssa ja
- huolenpidosta vastaavat läheiset ovat
 - omaan elämäänsä liittyvien velvoitteiden taikka
 - levon tai virkistykseen tarpeen vuoksi
- lyhytaikaisesti estyneet huolehtimasta vammaisesta henkilöstä,
 - joka tarvitsee läheisten poissaoloaikana
 - apua tai tukea **päivittäisissä toimissa tai**
 - **valvontaa** turvallisuuden vuoksi.

Lyhytaikaista huolenpitoa on oikeus saada myös,

- jos kunta ei järjestä perusopetuslain 48 b §:n perusteella sellaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, joka vastaa vammaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.

Tarkoitus on turvata vammaisen henkilön lyhytaikainen avun ja tuen tarve siten, että vammaisesta henkilöstä huolehtivat läheiset voivat hoitaa omaan elämäänsä liittyvät velvoitteet ja huolehtia hyvinvoinnistaan.

Lyhytaikainen huolenpito 24 §

2/2

Lyhytaikaista huolenpitoa voidaan toteuttaa

- henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka
- osana muuta palvelua.

Lyhytaikainen huolenpito on toteutettava siten, että se

- tukee vammaisen henkilön osallisuutta hänen ikänsä ja kehitysvaiheensa edellyttämällä tavalla.

Määrästä ja toteutustavasta päätettäessä

- on otettava huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu avun, tuen ja huolenpidon tarve
- vammaisen henkilön toivomukset sekä
- perheen tilanne kokonaisuudessaan.

Päätökseen on kirjattava lyhytaikaisen huolenpidon sisältö, määrä ja toteuttamistapa.

Kunta voi tuottaa lyhytaikaista huolenpitoa siltä osin, kuin se on hyvinvointialueen ja kunnan tehtäväkokonaisuuksien toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista.

Päivätoiminta (25 §)

25.5.2023

Päivätoiminta

Päivätoiminnan tarkoituksena tukea vammaisen henkilön sosiaalista vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä toimintakykyä ja omia vahvuuksia

Vammaisella henkilöllä on oikeus päivätoimintaan, kun henkilö

- on kansaneläkelain mukaista vanhuseläkeikää nuorempi
- tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea
- eikä pysty osallistumaan SHL:n mukaiseen työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan tai toiminta ei vastaa henkilön yksilöllisiin tarpeisiin
 - **Poikkeuksena:** ansiotyössä, työllisyyttä tukevassa toiminnassa tai työtoiminnassa oleva vammaisen henkilö voi osallistua osittain myös päivätoimintaan, jos se edistää hänen osallisuuttaan tai työllistymismahdollisuuksiaan

Toteuttaminen

- Voidaan toteuttaa henkilökohtaisesti, ryhmässä tai osana muuta palvelua
- Oikeus maksuttomiin päivätoiminnan matkoihin
 - jos vammaisella henkilöllä erityisiä vaikeuksia liikkumisessa, eikä hän pysty käyttämään itsenäisesti tosiasiallisesti käytettävissä olevaa julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.
- Järjestettävä 5 päivänä viikossa
 - ellei pienempi määrä riitä vastaamaan asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin
- Vastattava vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattuihin tarpeisiin
- Sisältö, määrä ja toteuttamistapa kirjattava päätökseen

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta

27 §

25.5.2023

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta (27 §)

1/2

- Oikeus osallistua työtoimintaan, jos:
 - on kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) tarkoitettu kehitysvammainen henkilö ja
 - sosiaalihuoltolain (710/1982) perusteella järjestetty työtoiminta tai työllistymistä tukeva toiminta ei vastaa kehitysvammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin.
- Tarkoitus on tukea kehitysvammaisen henkilön toiminta- ja työkykyä sekä edistää hänen pääsyä työelämään.
- Työtoiminnalla tuetaan kehitysvammaisen henkilön omia vahvuuksia työelämään osallistumisessa.

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta (27 §)

2/2

Oikeus saada maksuttomat matkat työtoimintaan:

- jos on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa
- eikä pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Liikkumisen tuki

25.5.2023

Julkisen joukkoliikenteen ensisijaisuus

- Vammaista henkilöä tuetaan ensisijaisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä, johon kuuluu myös kutsu- ja palveluliikenne
- Vammainen henkilö voi saada sosiaalihuoltolain 23 §:n perusteella esimerkiksi julkisen liikenteen käytön ohjausta ja ohjattua harjoittelua, saattajapalvelua sekä ryhmäkuljetuksia, jotka ovat ensisijaisia suhteessa liikkumisen tukeen.
- → vammaispalvelulaki toissijainen
- Julkisen joukkoliikenteen sopivuutta arvioitaessa on otettava huomioon, onko tällaista liikennettä tosiasiallisesti vammaisen henkilön käytettävissä ja saavutettavissa. Joissain tilanteissa julkinen joukkoliikenne ei ole vammaiselle henkilölle soveltuva esimerkiksi keliolosuhteiden vuoksi.
- Liikkumisen tuen tarkoitus ei kuitenkaan ole korvata sellaista puuttuvaa julkista joukkoliikennettä, joka vaikuttaa yleisesti alueen asukkaiden liikkumiseen.
- Liikkumisen tuen asiakasmaksusta säädetään asiakasmaksulaissa

Oikeus liikkumisen tukeen

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada tarvitsemansa kohtuullinen liikkumisen tuki, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.
 - Nykyiseen vammaispalvelulainsäädäntöön verrattuna erona on edellytys julkisen joukkoliikenteen käyttämisestä itsenäisesti
 - Muutos nykytilaan nähden liittyy liikkumisen tuen toteuttamistapoihin: jatkossa liikkumisen tuki voidaan toteuttaa esim. henkilökohtaisen avustajan tai saattajan avulla
 - Kohtuuttomia vaikeuksia käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä voivat aiheuttaa esim. vaikeudet liikennevälineeseen mentäessä ja siitä poistuttaessa, erittäin huonokuntoinen tie tai haasteet liikenteen odottamattomissa tilanteissa, kuten äkkijarrutuksissa
- Liikkumisen tuen saamisen edellytyksissä ratkaisevaa ei ole henkilön diagnoosi, vaan se, minkälaisia liikkumisen vaikeuksia toimintakyvyn rajoittuminen juuri kyseessä olevalle henkilölle aiheuttaa.
 - Kyseessä voi olla fyysinen, kognitiivinen, psyykinen, sosiaalinen tai aisteihin liittyvä toimintarajoite

Liikkumisen tuen kohtuullisuuden arviointi

Hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää kustannuksiltaan kohtuullinen liikkumisen tuki. Kohtuullisuusarvioinnissa tulee ottaa huomioon esim.

- Vammaisen henkilön yksilöllinen liikkumisen tarve
- Matkan pituus ja tarkoitus sekä matkojen määrä
- Se, missä paikkakunnan tai alueen asukkaat tavanomaisesti asioivat ja liikkuvat

Liikkumisen tukena ei järjestetä terveydenhuoltoon liittyviä tai muita matkoja, kuten matkoja kuntoutukseen/ terapiaihin, joiden kustannuksiin henkilö saa korvausta muun lain perusteella

Tarkoituksena on, että yhdessä vammaisen henkilön kanssa suunnittelemalla liikkumisen tuen kokonaisuudesta olisi mahdollista saada kohtuullinen sekä vammaisen henkilön että liikkumisen tuesta aiheutuvien kustannusten kannalta

- Liikkumisen tuen laajuuden tai kohtuullisuuden määrittely ei voisi perustua ennalta asetettuihin yleisiin kilometri- tai eurorajoihin, koska liikkumisen tuen kokonaisuus on määriteltävä vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan

Mihin matkoihin tukea järjestetään

Liikkumisen tukea on järjestettävä **työ- ja opiskelumatkoihin** sekä **työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan ja muun tavanomaisen elämän** matkoihin.

- Työmatkat: työmatka olisi pääsääntöisesti matka kotoa työn suorittamispaikkaan ja takaisin (virka- tai työsuhde, osa-aikatyö, yrittäjänä toimiminen)
- Opiskelumatkat: liittyvät sellaiseen opiskeluun, joka johtaa tutkintoon tai ammattiin tai parantaa valmiuksia tällaiseen opiskeluun taikka parantaa henkilön mahdollisuuksia työllistyä esimerkiksi henkilön ammattitaitoa vahvistamalla. Tällaista opiskelua on myös valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus
- Muun tavanomaisen elämän matkat: esim. asioimiseen, harrastuksiin, sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyvät matkat

Liikkumisen tukea on lisäksi järjestettävä tarvittaessa valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin.

Liikkumisen tuen arvioimisessa huomioitava

Liikkumisen tuen tarvetta arvioitaessa tulee ottaa huomioon

- henkilön liikkumisen tarve: mm. missä vammaisen henkilön ja myös muun alueella asuvan väestön käyttämät palvelut ja muut asiointimahdollisuudet sijaitsevat
 - hänen käytettävissään olevat liikkumista tukevat muut palvelut: mm. vammaisen henkilön mahdollisuus itsenäisesti käyttää erilaisissa tilanteissa ja paikoissa julkista joukkoliikennettä, niiden esteettömyys, apuvälineet, muut palvelut, sekä
 - toimintaympäristön esteettömyys eri vuoden- ja vuorokaudenaikoina, koko matkan osalta: mm. pysäkit ja asemat, pysäkkikuulutukset, aikataulujen saavutettavuus, matkalipun hankkiminen jne.
-
- Henkilön kyky ja tosiasiallinen mahdollisuus käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä arvioidaan yksilöllisesti esimerkiksi koematkoja tekemällä tai muulla yksilölliseen arviointiin soveltuvalla tavalla.
 - Liikkumisen tukea on mahdollista saada, vaikka vammaisen henkilö tarvitsisi toisen henkilön apua aina kodin ulkopuolella liikkuessaan

Liikkumisen tuen toteuttamistavat (29 §)

1/2

- Liikkumisen tuki voidaan toteuttaa:
 - 1) kuljetuspalveluna;
 - 2) henkilökohtaisen avun avulla;
 - 3) saattajan avulla;
 - 4) antamalla taloudellisena tukena henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo;
 - 5) myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea;
 - 6) muulla soveltuvalla tavalla.
- Liikkumisen tuki voidaan toteuttaa yhdellä tai useammalla eri toteuttamistavalla.

Liikkumisen tuen toteuttamistavat (29 §)

2/2

- Hyvinvointialueella on oltava käytettävissä vähintään:
 - henkilökohtainen apu sekä
 - kuljetuspalvelu ja siihen tarvittaessa liitettävä saattajan apu tai tuki.
- Hyvinvointialue voi antaa vammaisen henkilön käyttöön auton tai muun kulkuneuvon taikka myöntää auton tai muun kulkuneuvon hankintaan tukea, jos vammaisen henkilön liikkumisen tuen tarve on runsasta.
- Kuljetuspalvelumatkoja voidaan yhdistellä toteutettavaksi samalla kulkuvälineellä, jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tai muuta kohtuutonta haittaa vammaiselle henkilölle.

Liikkumisen tuen määrä

30 §

- Oikeus saada liikkumisen tukea:
 - työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan, valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin välttämättä tarvitsemansa määrä.
- Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei vammaisen henkilö hae tätä pienempää määrää matkoja.
- Vammaisella henkilöllä on oikeus tehdä matkan aikana kohtuullinen pysähdys tai poikkeama asiointia varten.

Liikkumisen tuen määrä

Matkabudjetti 30 § 2 mom.

- Hyvinvointialue **voi** vammaisen henkilön **hakemuksesta** toteuttaa liikkumisen tuen joko kokonaan tai osittain siten, että sen määrä perustuu matkojen määrän sijaan euromäärään tai kilometri- ja euromäärään. (**Matkabudjetti**)
- Euromäärää tai kilometri- ja **euromäärää määriteltäessä** on otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon
 - vammaisen henkilön aiemmin liikkumiseen käyttämä kilometrimäärä tai
 - euromäärä ja se,
 - miten tämä määrä vastaa vammaisen henkilön tarpeisiin.
- Hyvinvointi-alueen on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön oikeus liikkumisen tukeen toteutuu toteuttamistavasta riippumatta.
- Vammaisella henkilöllä on hakemuksesta oikeus siirtyä matkojen määrään perustuvaan liikkumisen tukeen.

Liikkumisen tuen määrä

Jaksottaminen 30 §:n 3 mom.

- Hyvinvointialue **voi** vammaisen henkilön **hakemuksesta** päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta **korkeintaan** yhden vuoden ajalle.

Liikkumisen tuen laajuus 31 §

Työ- ja opiskelumatkojen laajuutta arvioitaessa

- on otettava huomioon vammaisen henkilön **yhdenvertainen oikeus työntekoon** ja **opiskeluun** sekä vammaisen henkilön **yksilöllinen liikkumisen tuen tarve**.

Muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä

- oman asuinkunnan alueella,
- oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä sekä
- oman asuinkunnan ja oman elämän kannalta merkittävien kuntien välillä.

Toiminnallisella lähikunnalla tarkoitetaan

- lähintä mahdollista kuntaa, josta vammaisen henkilön tarvitsema palvelu on saatavissa.

Oman elämän kannalta merkittävällä kunnalla tarkoitetaan kuntaa,

- jossa vammaisella henkilöllä on tarve käydä toistuvasti perhe- tai ystävyysuhteen,
- vapaa-ajan asunnon tai
- muun vastaavan syyn vuoksi.

Erityisestä syystä kertaluonteisia muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä myös muiden kuntien alueelle.

Euromäärään sekä kilometri- ja euromäärään perustuvia matkoja voi tehdä koko maan alueella.

25.5.2023

stm.fi ›
@STM_Uutiset ›

Kiitos mielenkiinnostanne!

Anni, Kaarina ja Sirkka

